

Istorinė–paminklinė gatvėvardžio funkcija kalbiniame kraštovaizdyje: Rumšiškių ir Šlienavos atvejai

Žydrūnas Šidlauskas

Lietuvių kalbos institutas, Geolingvistikos centras
Institute of the Lithuanian Language, Research Centre of Geolinguistics
Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva
E. paštas zydrunas.sidlauskas@lki.lt
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5763-6921>
Moksliniai interesai: dialektologija, geolingvistika
Scientific interests: dialectology, geolinguistics

Santrauka. Straipsnyje analizuojamas gatvėvardžių vietškumas: remiantis Kaūno rajone išbandyta kiekybine metodika, identifikuojami vietškiešiai, ne tik informacinę, bet ir simbolinę funkciją atliekantys Rumšiškių miestelio (Kaišiadorių r.) ir Šlienavos kaimo (Kaūno r.) gatvėvardžiai. Tiriamosios vietovės yra Kaūno hidroelektrinės statybų metu užlieto Nėmuno slėnio skaudžios istorijos dalis. Ją reprezentuojantys gatvių pavadinimai – labai vietiški, įamžinantys gyventojų iškeldinimo lūžį, neatsiejami nuo kultūrinės atminties ir tampantys tarsi paminklais. Taigi straipsnyje atskleidžiamos vietškiešų gatvėvardžių funkcijos: be informacinės (kai kurie gatvių pavadinimai yra neutralūs, veikiantys (tik) kaip nuorodos), išgryninta ir simbolinė, tapatybės, kultūrinės atminties bei paminklinė. Iširti vietiški gatvėvardžiai, atspindintys žinomų vietinių gyventojų pavardes, geografinių objektų pavadinimus ir aplinkinių (gyvybingų ar jau išnykusių) kaimų vardus, rodo abi vietovės esant istorinės atminties dalimi ir išlaikančias su šia istorija ryšį. Jis kiek stipresnis Rumšiškėse, o tai sietina su miestelio, kaip *perkelto iš Kaūno mărių dugno*, statusu ir kryptinga reprezentacija.

Reikšminiai žodžiai: gatvėvardžiai; vietškumas; Kauno marios; Šlienava; Rumšiškės.

Historic and Commemorative Function of Street Names in the Linguistic Landscape: cases of Rumšiškės and Šlienava

Abstract. The article analyses localism in street naming practices. Drawing on a quantitative method previously tested in Kaunas district, it identifies the most locally specific street names in Rumšiškės (Kaišiadorys district) and Šlienava (Kaunas district) – those serving informational and symbolic functions. The two localities form part of the Nemunas valley, areas that were flooded during the construction of the Kaunas Hydroelectric Power Plant. Street names reflecting this past are strongly local in orientation, commemorating the rupture caused by relocation, are embedded in cultural memory, and almost become memorials themselves. On this basis, the article distinguishes informational, symbolic, identity, cultural memory, and commemorative functions of street names. The locally salient names analysed, reflecting

surnames of notable local inhabitants, names of local geographical features, and names of nearby (existing or extinct) villages, demonstrate that both areas are part of a historical memory and sustain an ongoing connection to it. This connection is stronger in Rumšiškės, related to its status and the deliberate representation of the town, which was *relocated from the bottom of the Kaunas Lagoon*.

Keywords: street names; localism; Kaunas Lagoon; Šlienava; Rumšiškės.

Įvadas

Straipsnyje analizuojamas Šlienāvos (Kaūno r.) ir Ruņšiškių (Kaišiadorių r.) gatvėvardžių vietiškumas. Šios dvi vietovės – Kaūno hidroelektrinės (toliau – Kaūno HE) statybų istorijos dalis: XX a. 6-ajame dešimtmetyje iškeldinus vietinius gyventojus ir užtvėnkus Nėmuną, užlieta keliasdešimties kaimų ir Ruņšiškių miestelio teritorija. Suformuotas didžiausias dirbtinis vandens telkinys Lietuvoje – 63,5 kv. km ploto Kaūno marios (plačiau žr. Šidlauskas, 2021, p. 45; 2024, p. 7; Mikulėnienė ir kt., 2023, p. 164; apie šiam straipsniui pasirinktas vietoves – Šlienāvą ir Ruņšiškes – žr. toliau Įvade).

Žmonių iškeldinimo ir slėnio užtvindymo istorija įprasminta įvairiai, ypač Šlienāvoje: čia kiekvienais metais vyksta renginys „Pėdos marių dugne“, gyvenimą slėnyje primena pačiose mariose pastatytos skulptūros „Lipantys iš vandens“¹. Tačiau ne mažesniais paminklais Kaūno marių apylinkėse laikytini ir gatvių pavadinimai. Dar netirta kaip kalbinio kraštovaizdžio dalis, jie vietiniams gyventojams ir atvykėliams primena (o nežinančius informuoja) apie išnykusius kaimus, geografinius objektus.

Gatvėvardžiai, kaip tyrimo objektas, priskirtini kalbiniam kraštovaizdžiui (angl. *Linguistic landscape*), kurį sudaro įvairūs viešieji užrašai, atskleidžiantys vietovės (ne tik kalbinius) ypatumus (Landry, Bourhis, 1997, p. 25; Eddine, 2017, p. 6) ir atliekantys informacinę bei simbolinę funkcijas (Gorter, 2013, p. 190–212; Ben-Rafael ir kt., 2008, p. 10; Eddine, 2017, p. 6–7). Minėtina, kad dažnai kalbinis kraštovaizdis tiriamas atsižvelgiant į vietovių (miestų) kaip rinkos dalyvių, konkuruojančių dėl *virtuotojų*, įvaizdį. Tada vietovė tampa atpažįstamu *prekės ženklu*. Taigi kalbà ir kraštovaizdis – vienas kito reikalaujantys elementai: „Language demands landscape, landscape expects language“ (Nash, 2016, p. 1).

Kalbos ir kraštovaizdžio sinteze, išreiškiamą per gatvėvardžius, formuojamas gyvenamosios teritorijos vietiškumas – užrašai, įtvirtinami fizinėje erdvėje, įgyja ir simbolinę vertę – jie siejami su istoriniu (ir kitais, pavyzdžiui, sociolingvistiniu) kontekstu ir padeda vietai įgyti atpažįstamą kultūrinę tapatybę (Zhang, 2024; plačiau apie vietos ir vietiškumo konceptą žr. Durrer ir kt., 2023). Taigi ir gatvėvardžiai, žymėdami erdvę, sykiu ją reikšmina, veikia kaip simbolinė priemonė vietiškumui konstruoti². Taip pat –

¹ Apie „Pėdas marių dugne“ žr. <<https://samylukc.lt/?s=p%C4%97dos+mari%C5%B3+dugne>>, apie „Lipantys iš vandens“ žr. <<https://samylukc.lt/veikla/projektai/lipantys-is-vandens-mazasis-skulpturu-parkas/>>.

² Gyvenamoji (tiriamoji) vietovė *veikia* kaip kalbos ir kitų semiotinių išteklių saugykla bei prasminis fonas, leidžiantis interpretuoti kalbinį kraštovaizdį (plg.: „space serves as both a repository for language and other semiotic resources and a significant backdrop for interpreting LL [linguistic landscape]“ (Zhang, 2024, p. 3).

liudija vietovės (ar šalies) istoriją, plg.: „street names (urbanonymy) are witnesses and mirrors of the local history“ (David, 2013, p. 1).

Paprastai dominuoja informacinė gatvėvardžių funkcija, o simbolinė (kiek ji stipri ir kaip atskleidžiama) priklauso nuo vietovės tapatybės viziją įgyvendinančių ir sprendimus priimančių kultūrinių bei politinių institucijų (ir jų dialogo su vietine bendruomene). Gatvėvardžiais pabrėžiamas vietiškas, kuris pasiekiamas keliais etapais: pasitelkus gatvių pavadinimams tinkamus kalbinius, semantinius simbolius, gavus socialinę (ideologinę) pritarimą, sprendimas administraciniu (politiniu) lygmeniu yra įgyvendinamas praktiškai – tai kelias nuo *symbolio* iki *institucinio įteisinimo* (Purschke, 2021, p. 2)³.

Šiuo straipsniu siekiama išanalizuoti Šlienavos ir Rumšiškių vietiškus gatvėvardžius užlieto Nėmuno slėnio diskurse. Keliami uždaviniai: 1) aptarti Šlienavos ir Rumšiškių gatvėvardžių vietiškumo specifiką; 2) įtraukus į vietiškumo kategorijas, aprašyti vietiškausius Šlienavos ir Rumšiškių gatvėvardžius; 3) atskleisti jų simbolines funkcijas. Straipsnyje nagrinėjami 102 gatvių pavadinimai, įregistruoti Registrų centro Adresų registre: 62 Šlienavos (ARa) ir 40 Rumšiškių (ARb).

Tiriamosios vietovės. Iš visos su Kaūno HE statyba ir gyventojų išskeldinimu susijusios teritorijos veidrodiniu principu išskirtinos dvi vietovės, į kurias buvo išskeldinta žmonių iš įvairių užliejamų vietų: kairiajame krante Šlienavà (Kaūno rajono kaimas), dešiniajame krante – Rumšiškės (prieš užliejimà ant kalno perkeltas miestelis Kaišiadorių rajone)⁴.

1 pav. Šlienava ir Rumšiškės

³ Minėtinas neseniai vykęs gatvėvardžių keitimas Rumšiškėse. 2023 m. diskutuojant dėl „praėjusios santvarkos reliktų“, siūlyta *P. Cvirkos* gatvę pervadinti į *Barboros Radvilaitės* (Suslavičienė, 2023, p. 1–2). 2024 m. gatvė pervadinta, tačiau pasirinktas *Mokytojų g.* pavadinimas (taip pat – *S. Nėries* pavadinimas pakeistas į *Neries*) (Kaišiadors 2024; ARa)

⁴ Šios dvi vietovės tyrimui pasirenkamos ne pirmą kartą: veidrodiniu principu buvo lyginta rumšiškėnų ir šlienaviškių dviejų šeimų kalba (Šidlauskas, 2023, p. 211–235). Kalbinis kraštovaizdis (gatvėvardžiai) – atliktų tyrimų tęsa.

Kitais aspektais šios vietovės itin panašios: abi – seniūnijų centrai (Šlienavà yra Samylų seniūnijos, o Ruņšišķės – Ruņšišķių seniūnijos centras), gyventojų skaičius – kone identiškas (2021 m. surašymo duomenimis, Ruņšišķėse gyvena 1 664 žmonės, Šlienàvoje – 1 615) (GS 2021)⁵. Ankstesnių tyrimų metu buvo atskleistas ir tarminis homogeniškumas (Šidlauskas, 2023, p. 225, 232; 2024, p. 76–78).

Abiejų vietovių panaši tapatybė atskleidžiama ir per kalbinio kraštovaizdžio elementus – gatvėvardžius. Aptariamuoju atveju tai du istorijos etapus (iki Nėmuno slėnio užliejimo ir jį užliejus 1959 m.) siejantys ir įprasminantys gatvėvardžiai, atliekantys paminklinę funkciją (apie gatvėvardžių funkcijas žr. 1 skyrių). Šios funkcijos stiprumas tiriamojoje vietovėje gali būti išmatuojamas – t. y. nusakomas (ne)išnaudotas gatvėvardžių (paminkliškumo) potencialas.

1. Vietiškų gatvėvardžių funkcijos

Be informacinės gatvėvardžio funkcijos, esama gerokai gilesnės – simbolinės, kuri net įvardytina kaip kelių kitų funkcijų *talpykla*.

Gatvėvardis gali būti vietiškąs, žymintis aplinkines vietas (plg. *Girionių g.* Šlienàvoje), tad atlieka simbolinę funkciją, veikia kaip dabartinės tapatybės ženklas, – bet nėra stipriai orientuotas į praeitį. Tokiais atvejais įgalinama tapatybės funkcija (Stiperski ir kt., 2011)⁶.

Kadangi gatvėvardžiai yra susiję su vis mažtančia išskeldintųjų bendruomene, jie atlieka ir kultūrinės (arba socialinės) atminties funkciją (Tamm, 2013, p. 461–464, taip pat žr. ten nurodytą literatūrą)⁷. Gatvės, pavadintos Kaūno mairių užtvindytų kaimų (ar geografinių objektų) vardais, laikytinos kultūrinės atminties forma, – tai simbolinis būdas išsaugoti ryšį su praeitimi, kuri dėl istorinės traumos (masinio gyventojų išskeldinimo, teritorijų praradimo) negali būti kitaip fiziškai įkūnijama⁸. Tokie gatvėvardžiai tampa viešosios erdvės atminties ženklais, per kuriuos perduodamos ne tik (buvusių) vietų pavadinimų formos, bet ir kolektyvinės patirtys, emociniai ryšiai (Assmann, Czaplicka, 1995, p. 125–133; Zhang, 2020; Mussatayeva, Yermagambetova, 2022).

⁵ Pasak iš Ruņšišķių kilusio rašytojo Stanislovo Abromavičiaus, prieš išskeldinimą miestelyje gyveno 356 žmonės (Abromavičius, 2014, p. 50).

⁶ Tapatybės funkcija pasižymintys gatvėvardžiai gali būti aliuzija į praeitį – t. y. dabartinė tapatybė kuriama per istoriją (Stiperski ir kt., 2011). Tačiau tiriant Šlienàvos ir Ruņšišķių gatvių pavadinimus išsryškėjo ir šiuolaikinės tapatybės funkcija, kuri įgyvendinama per pavadinimus, neturinčius ryšio su užlieto Nėmuno slėnio istorija, reikšmingus realiuoju laiku.

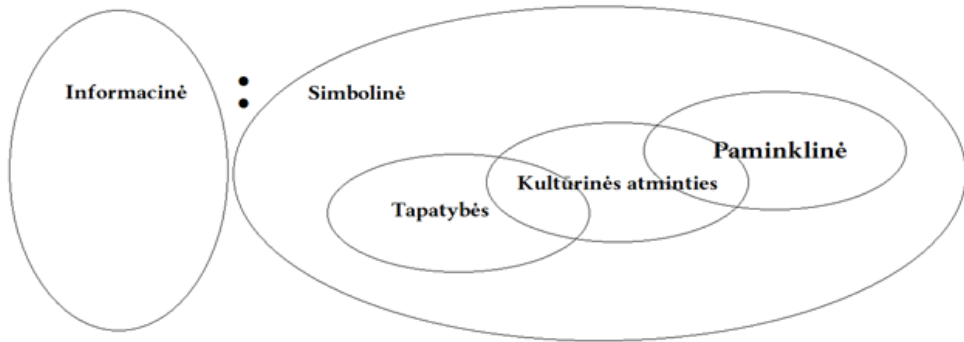
⁷ Užsienio tyrėjų vartojamos sąvokos įvairuoja. Vieno iš šio koncepto pradininkų, Jano Assmanno, aprašoma „kolektyvinė atmintis“ (*collective memory*), kituose darbuose įvardijama ir „socialinė atmintis“ (*social memory*) (Assmann, Czaplicka, 1995; Zhang, 2020, taip pat žr. ten nurodytą literatūrą).

Tyrimuose taip pat užsimenama, kad lingvistinis kraštovaizdis gali perteikti specifinį laiką, būti susijęs su istoriniu kontekstu, sociolingvistinėmis sąlygomis, plg.: „<...> LL [linguistic landscape] is anchored in material space, it can transcend specific time and space constraints by indexing related historical backgrounds and sociolinguistic conditions, becoming a powerful practice and symbolic means of constructing locality“ (Zhang, 2024, p. 14).

⁸ Taigi be istorijos čia gyva bendruomenės, kultūros ir kalbos sintezė, kuri yra svarbi kalbinio kraštovaizdžio – gatvėvardžių, galinčių būti kultūrinės atminties raiškos forma, – tyrimuose (Eddine, 2017, p. 3; Balkus, 2020, p. 60).

Gatvėvardžiams liudijant sunaikintas vietas, minėtoji funkcija išskeldinimo lūžį patyrusioje bendruomenėje išauga į paminklinę – gatvėvardžiai yra kaip paminklai, įamžinantys nebesamas vietas, objektus (tad neatsiejami nuo pagarbos istorijai, plg.: užsienio tyrėjų darbuose dažnai minima „commemorative names“ (atminimo ar memorialiniai vardai) (David, 2011; Myszka, 2018; Buchstaller ir kt., 2024).

Aptartų funkcijų hierarchiją žr. 2 pav.

2 pav. Gatvėvardžių funkcijos

Gatvėvardžių vietiškumo funkcijos atitinka tyrimo situaciją: kai kurie vietiški pavadinimai padeda kurti vietinę tapatybę, bet neturi sąsajų su Kaūno HE istorija, tad nėra ir kultūrinės atminties ar juolab paminklinės funkcijos dalis. Kiti gatvėvardžiai, priešingai, pasižymi paminkline funkcija: tai vietiški, Kaūno marių užlietų vietovių, Kaūno HE statybos ir gyventojų išskeldinimo istoriją perteikiantys pavadinimai.

Atsižvelgiant į gatvėvardžių greta Kaūno marių specifiką (t. y. dualumą: (1) vietovių istorija iki užlietimo, (2) dabartinės vietovės), taip pat ir į minėtas šių gatvėvardžių funkcijas, tam tikrą jų hierarchiją, straipsnyje taikoma modifikuota Agnės Čepaitienės Kaūno rajone išbandyta gatvėvardžių vietiškumo vertinimo metodika. Vietiškiausiems gatvėvardžiams suteiktas įvertis 9, neutraliausiems – 1. Aukščiausiais balais vertinamos aplinkinių gyvybingų ar jau išnykusių kaimų vardais (9), vietiškų geografinių vietų pavadinimais (8), žinomų vietinių žmonių pavardėmis (7) pavadintos gatvės (Mikulėnienė ir kt., 2023, p. 97–106).

Pavadinimų tipologija pateikiama 2 skyriuje: analizuojami aukščiausio vietiškumo gatvėvardžiai.

2. Gatvėvardžių vietiškumas Rumšiškėse ir Šlienavoje

Šlienavoje ir Rumšiškėse aptinkama įvairių tipų gatvėvardžių: greta vietiškų (susijusių su konkrečios vietovės geografija, istorija ar bendruomene), gausu ir nevietiškų, t. y. bendrinės, apeliatyvinės kilmės pavadinimų, neturinčių bendrumų su nagrinėjamos teritorijos kraštovaizdžiu ar atmintimi (gatvėvardžių galimą skaidymą pagal vietiškumo lygį žr. Mikulėnienė ir kt., 2023, p. 98–99).

Tokių pavadinimų kaip *Žalioji* ar *Aguonų* aptinkama daugelyje Lietuvos gyvenviečių ir dažniausiai jie neformuoja vietinio identiteto. Gatvėvardžiai taip pat gali būti reprezentatyvūs ir reikšmingi Lietuvos mastu, bet neatspindėti paties miestelio ar kaimo vietiškumo, plg.: *Maironio g.* Ruņšišķėse.

Šiame tyrime yra aktualūs aukščiausio vietiškumo pavadinimai, kurie reprezentuoja (aplinkines) vietas ir (kai kuriais atvejais) įprasmina gyventojų iškeldinimo istoriją. Jie priklauso trims kategorijoms (žinomų vietinių žmonių pavardės; vietiški geografinių vietų pavadinimai, aplinkinių (gyvybingų ar jau išnykusių) kaimų pavadinimai) o šiose – dar išskirti, atsižvelgiant į (ne)atliekamą Kaūno mārių dugno paminklinę funkciją⁹. Toliau, 2.1–2.3 poskyriuose, pateikiama vietišķų gatvių pavadinimų analizė.

2.1. Gatvėvardžiai, įprasminantys žinomų vietinių žmonių veiklą

Viena iš vietišķiausių gatvėvardžių kategorijų – žinomų vietinių žmonių pavardės, stiprinančios gyvenvietės istorinę ir kultūrinę tapatybę¹⁰. Šių pavadinimų esama tik Ruņšišķėse, o Šlienāvoje jų nefiksuota¹¹. Tai rodo, kad Ruņšišķėse yra sąmoningai įamžinta žmonių, vienaip ar kitaip susijusių su miesteliu, veikla ir atminimas.

Garsūs vietiniai žmonės, kurių pavardėmis pavadintos gatvės, gyveno XIX–XX a. Užlieto slėnio istoriją labiausiai atspindi ir šiuo aspektu vietišķiausias yra *J. Aisčio* gatvėvardis: poetas (1904–1973; tikroji pavardė – Aleksandravičius), gimęs netoliese, Kampišķėse, aprašė Nėmuno slėnio grožį (*Abromavičius*, 2020a, p. 186; *Kubilius*, 2001, p. 204). Štai eilėraščių rinkinyje *Nemuno ilgesys*, eilėraštyje „Gimtinė“ minimas Ruņšišķių kalnas Kókalnis, upės Nėmunas ir Pravienà, upelis Žiglà (*Aistis*, 1947, p. 37; apie geografinius objektus žr. 2.2 poskyryje). *J. Aisčio* gatvėje veikia ir jo vardo muziejus. Gatvėvardis įamžina visoje Lietuvoje žinomą, svarbų kūrėją ir reprezentuoja prarastą užlietą slėnį, tad yra reikšmingas ir plačiu kultūriniu mastu, ir kaip vietišķumo simbolis.

Kitų žinomų asmenų pavardėmis pavadintos gatvės taip pat primena miestelio istoriją, tačiau nereprezentuoja senojo Nėmuno slėnio, neįžvelgiama ryšio su gyventojų iškeldinimu, teritorijos užliejimu. *A. Baranausko* gatvė pavadinta poeto, kalbininko ir vyskupo, kilusio iš Anykščių (1835–1902), lankiusio raštininkų mokyklą Ruņšišķėse, miestelyje kūrusio eilėraščių, vardu (*Mikšytė*, 2002, p. 632–633)¹². *L. Lekavičiaus* gatvė veda į Etnografijos (anksčiau – Lietuvos liaudies buties) muziejų ir pavadinta muziejinininko (1926–1997), dirbusio jį formuojant, garbei (*Levickaitė-Vaškevičienė*, 2021). *Vaidoto Daunio* gatvė – literatūros kritiko, poeto, palaidoto miestelio kapinėse

⁹ Plačiau apie gatvėvardžių kategorijas žr. *Mikulėnienė ir kt.*, 2023, p. 97–99.

¹⁰ Asmenvardiniai pavadinimai galimi, jeigu vietovėje yra gimusių (gyvenusių) nusipelnusių, garsių žmonių.

¹¹ Šiuo požiūriu situacija (ypač Šlienāvoje) skiriasi nuo ištirtosios Pakaunėjė (*Mikulėnienė ir kt.*, 2023, p. 103).

Minėtinas *Etnografų* gatvėvardis (Ruņšišķėse), kuris nėra asmenvardinis ir čia neįtrauktas, bet žymi grupę žmonių, XX a. 6-ajame dešimtmetyje dirbusių užliesimame slėnyje: būsimąją Kaūno mārių teritoriją anuomet tyrė įvairūs specialistai, tarp jų – ir etnografai (*Rimantienė*, 1980, p. 13). Šis vardas gali būti vertinamas kaip kolektyviniis atminimo ženklas, taigi yra laikytinas nuoroda į užlietą plotą.

¹² Įvairuoja asmenvardinių pavadinimų užrašymas: vardas ir pavardė (plg. *Vaidoto Daunio*), pirmoji vardo raidė ir pavardė (*L. Lekavičiaus*), vien pavardė (*Rumšos*) (gatvėvardžių sąrašus žr. *ARA, ARb*).

(1958–1995), vardu (Daugirdaitė, 2003, p. 535). Tai vietinėje bendruomenėje žinomi vardai, miestelio istorijos dalis, bet jie nesiejami su vietos praradimo patirtimi – slėnio užliejimu ir gyventojų iškeldinimu formuojant Kaūno mārias, todėl šiuo aspektu neatlieka paminklinės funkcijos.

Nuo aptartųjų skiriasi *Rumšos* gatvėvardis. Neaišku, ar Rumša buvo konkretus asmuo, bet manoma, kad būtent iš šios pavardės (ar vardo) galėjo kilti ir miestelio pavadinimas (Vanagas, 2004, p. 184–185).

Kitoje tiriamoje vietovėje, Šlienāvoje, viena iš pagrindinių gatvių pavadinta *J. Biliūno* vardu. Nors rašytojas Jonas Biliūnas (1879–1907) vietovėje negyveno ir nekūrė, gatvėvardis iš esmės yra vietiškas: šioje gatvėje sovietmečiu veikė Biliūno vardo kolūkis, spaudoje ideologiškai aprašytas kaip *sena* ir *nauja* priešprieša, plg.: „Kai nusileidi į būsimosios jūros dugną, apima kažkoks nykumas.“; „Štai kur susispietė Šilėnų kaimo gyventojai, palikę jūros dugną.“; „Tai jau visas miestelis, kuris savo gyventojų skaičiumi pralenks eilinį buržuazinį bažnytkaimį.“; „Kolūkis pastatė jaunavedžiams gražų namelį.“ (Klimkaitė, 1959, p. 9; apie Biliūno vardo kolūkį plačiau žr. Mikulėnienė ir kt., 2023, p. 166–167; apie rašytoją žr. Zalatorius, 2003, p. 187). Taigi *J. Biliūno* gatvėvardžiu, vertinant iš istorinės perspektyvos, yra užkoduota vietinės kolektyvinės atminties dalis.

2.2. Gatvėvardžiai, įprasminantys vietiškus geografinius objektus

Reikšmingą vietiškų gatvėvardžių dalį sudaro geografinių objektų pavadinimai. Jie ne tik žymi konkrečią geografinę vietą, kraštovaizdžio elementą – tai ir atminties klodai, aprėpiantys užlietą Nēmuno slėnį, gyventojų iškeldinimą, teritorijų išnykimą. Tokie pavadinimai – ne vien lokalūs orientyrai, bet ir paminkliniai ženklai nebesamos (išnykusios) vietos praeičiai.

Itin stiprią kultūrinės atminties funkciją turi *Kokalnio* gatvėvardis Rušišškėse, įprasminantis išskirtinį senojo miestelio objektą – kalną, kurio aprašymuose atskleidžiama svarba vietos žmonių atmintyje: tai „viso Nēmuno slėnio įžymybė“, viena iš „šventų“ vietų, nuo kurios atsiverdavo tolima apylinkių panorama. Šis kalnas tapo ir J. Aisčio kūrybos, ir kolektyvinės emocinės atminties objektu: *KOKALNY bujoję liepos, augę qžuolai / Šalimais tekėjus Praviena raudona / ir akiraty numėlę tolimi šilai / Buvo mano džiaugsmas ir kasdienė duona. // Kokalnin pakopus – mano buvo išminti / Net takeliai – matės: Nemunas žvilgėjo <...>* (Aistis, 1947, p. 37; apie šį išnykusį kalną dar žr. Abromavičius, 2020a, p. 186; 2020b)¹³.

Panaši simbolinė reikšmė būdinga *Slėnio* ir *Pajūrio* gatvių pavadinimams. *Slėnio g.* nurodo į užlietą Nēmuno slėnį¹⁴. O štai *Pajūrio g.* atgaivina Kaūno mārių kaip „jūros“ įvaizdį – tai aliuzija į marių krantus, galimai iš dalies kompensuojanti teritorijos ne-

¹³ „Visas miestelis ant to kalno užlipęs buvo. <...> matėsi tolimos apylinkės, iki pat Bačkininkėlių. Per žmonių širdeles prabėgdavo šurpuliukai matant tą grožybę, kurią daug anksčiau apdainavo Jonas Aistis.“ (Abromavičius, 2020a, p. 186).

¹⁴ Bendriniame žodyje „slėnis“ užkoduotas visas pavadinimas „Nēmuno slėnis“. Plg. knygų užlietų kaimų temomis pavadinimus: „Nuskendusio slėnio istorija“, „Sugrįžimas į nuskendusį slėnį“ (Abromavičius, 2005, 2014).

tektį (Kaūno m̄arios (ir sovietmečio spaudoje) vadintos Kaūno jūra (plg. Mikulėnienė ir kt., 2023, p. 166–167; Klimkaitė, 1959, p. 9). Tokie pavadinimai ne tik geografiškai įrėmina vietą – jie taip pat išreiškia vietovės transformaciją ir emocinį santykį su prastu kraštovaizdžiu.

Vieni reikšmingiausių gatvėvardžių, iliustruojant slėnio uztvindymo istoriją, sutampantys abiejose tiriamose vietovėse – *Marių* ir *Nemuno*¹⁵. Apskritai vandens telkinių tematika – gaji: Žaisà ir Žiglà (upeliai, kurių vardais pavadintos gatvės Šlienāvoje), Nedėja ir Praviėna (upės, kurių vardais pavadintos gatvės Ruėėėėėėė) iki marių atsiradimo tekėjo žemyn į Nėmuną, dabar – į Kaūno mariàs.

Nėmunas, Praviėna, Žiglà figūruoja ir J. Aisčio kūryboje, plg. eilėraštyje „Gimtinė“: Šalimais tekėjus Praviėna raudona <...> // *Nemunas žvilgėjo, / O už jo Žigla melsoai nujuodus* (Aistis, 1947, p. 37)¹⁶. Taigi šie vandens telkiniai buvo Nėmuno slėnio dalis, todėl jų vardais pavadintos gatvės atspindi ir įprasmina kraštovaizdžio pokytį.

Atkreiptinas dėmesys ir į *Vytauto g.* Ruėėėėėėė. Čia esama užuominos į Vytauto Didžiojo vieškelį, „vedantį į marių gelmes“. Kelio, ėjusio „palei senąją Nemuno vagą nuo Baltijos, per Kauną – į Vilnių, Trakus bei Gardiną“, išlikę apie kilometrą, o apie 50 km – užlieta (Abromavičius, 2014, p. 13, 25; ASTD 2025). Pasak Abromavičiaus, Ruėėėėėėė jis „buvo įspūdingiausias, nes čia skyrėsi į dvi dalis“ (2014, p. 27; dar žr. p. 29–31 ir ten pateiktą J. Aisčio pasakojimą).

Į vietinių geografinių objektų kategoriją įtrauktinas ir *Muziejaus g.* pavadinimas. Tai nuoroda į Ruėėėėėėė veikiančią Lietuvos etnografijos muziejų, kuris yra kaip atskira *geografinė* teritorija – jo plotas 195 hektarai (LEMU¹⁷).

Aptarti gatvių pavadinimai, primindami skirtingus geografinius objektus, perteikia vietovių (tiek senųjų, tiek dabartinių) savitumą ir yra aiški užuomina į nostalgikišką aplinkos (gamtos) turtingumą, primenant ir išreiškiant pagarbą.

2.3 Gatvėvardžiai, įprasminantys (išnykusius) kaimus

Tarp aukščiausio vietiškumo lygmens gatvėvardžių – daug išnykusių kaimų pavadinimų. Tai vietovardžiai, įprasminantys užlietos teritorijos atmintį ir Kaūno HE statybų nulemtus vietinių žmonių gyvenimo lūžius. Jie atlieka stipriausią paminklinę funkciją, nes susieja dabartinę fizinę erdvę su nebesiekiamą, bet svarbia istorine gyvenamąja vieta.

Šlienāvoje tokie gatvėvardžiai kaip *Dvarėliškių*, *Kampiškių*, *Mozūrų*, *Pakalniškių*, *Šilėnų* žymi buvusius kaimus, kurių vietoje dabar – Kaūno m̄arios¹⁸. Visi šie pavadinimai

¹⁵ Apžvelgiant visas kategorijas, Šlienāvoje ir Ruėėėėėėė sutampančių pavadinimų mažai. Iš neutralių apeliatyvinės kilmės pavadinimų sutampa *Beržų g.*, o neaiškios motyvacijos – *Žalioji g.* Remiantis A. Čepaitienės atliktu tyrimu, tai dvi mažiausiai vietiškų gatvėvardžių kategorijos (Mikulėnienė ir kt., 2023, p. 98–99).

¹⁶ Nėmuną Aistis mini ne viename eilėraštyje, plg.: *Vai daug vandens tavimi, Nemune, tekėjo* (eilėraštis „Vorksla“); *Niekad netekėjo Nemunas iš marių* („Niekad netekėjo“); *Kaip pavasarį Nemuną varė <...> // O Nemunas puošė ledais* („Motinos legenda“); *Teka Nemunėlis / Liūdnas ir nusekė* („Rauda“) (Aistis, 1991, p. 108, 130, 134, 200).

¹⁷ Prieiga: <<https://lemu.lt/muziejus/ekspozicija/>>.

¹⁸ Pasakojimą apie vieną iš vietovių, Dvarėliškes (užrašytą apklausiant iš Nėmuno slėnio kilusį pateikėją, gimusį 1920 m.), žr. Sidlauskas, 2021, p. 44.

veikia kaip erdviniai liudijimai, gyvenamojoje aplinkoje atskleidžiantys užtvindytos praeities sluoksni. Jie tampa kraštovaizdžio atminties ženklais, atveriančiais ne vien geografinius, bet ir sociokultūrinius praradimus – tai žmonių iškeldinimo, bendruomenės išsikraustymo, tradicinio gyvenimo būdo baigties ženklai.

Minėtina, kad paminklinę funkciją gali atlikti ir iš dalies užlietus kaimus įvardijantys pavadinimai (pavyzdžiui, *Samylų*)¹⁹. Tiek išlikusi neužlieta dalis, tiek gatvėvardis, primenantis *nebegyvą* kaimo dalį, iliustruoja sudėtingą ribą tarp išlikimo ir praradimo.

Dešiniajame marių krante, Rumiškių miestelyje, senųjų vietovių (taigi ir slėnio užtvindymo, taip pat žmonių iškeldinimo) atminimas dar stipresnis. Istorinį (ir užtvindymo) klodą atspindi šie gatvėvardžiai: *Aštrago* gatvėvardis nurodo Kaūno marių užlietą kaimą, o *Byliškių* ir *Vajakiškių* pavadinimais yra įprasminti du kaimai, į kurių vietą XX a. 6-ajame dešimtmetyje iš Nėmuno slėnio buvo perkeltas Rumiškių miestelis (Vanagas, 1980, p. 83).

Tarp Rumiškių vietiškausių gatvėvardžių esama (retrospektyviai) svarbių, bet žyminčių pačiame Nėmuno slėnyje nebuvusius kaimus. *Pievėlių g.*: Pievėlių kaimo vietoje įkurtas Lietuvos liaudies buities muziejus. *Užtakėlio g.* pavadinimas veikiausiai žymi Rumiškių valsčiuje kadaise buvusį Užtakėlio kaimą (Stonkuvienė, 2013, p. 339). O *Užtakų* gatvėvardis nurodo dabartinio, netoli Rumiškių esančio kaimo vardą.

Nors kiekybiškai aplinkinių (gyvybingų ar išnykusių) kaimų vardais pavadintų gatvių daugiau yra Šlienavoje, Rumiškėse – gilesnis santykis su praeitimi²⁰. Šiuo atveju miestelio tapatybė formuojama ne tik per pavienius vardus, bet ir per visos gyvenamosios *struktūros* perkėlimą, kuris sutelkia istorijos atminį vienoje vietoje. Tai leidžia teigti, kad Rumiškių gatvėvardžiai pasižymi didesniu simboliniu intensyvumu – jie įprasmina ne tik pavienes vietas, bet ir visą užlietos bendruomenės tapatybės lauką.

2.1–2.3 poskyriuose pateikta gatvėvardžių analizė atskleidžia dvigubą vietinės atminties struktūrą. Viena jos dalis susijusi su konkrečių gretimų kaimų, geografinių objektų (upių) identifikavimu. Kita – gilesnė, paminklinė: tai užlietus gyvenviečių, sunaikinto kraštovaizdžio ir iškeldintų žmonių patirčių įamžinimas. Šis sluoksnis yra svarbus kuriant (ir išsaugant) vietovės tapatybę, kurios dalis – kolektyvinėje atmintyje (tebe)išliekanti intensyvi, nuo iškeldintų vietinių žmonių gyvenimo lūžio neatsiejama istorija.

3. Vietiškų gatvėvardžių panorama

Vietiškų gatvių pavadinimų Šlienavoje rasta 15 (apie 24 proc. visų), o Rumiškėse – 20 (taigi pusė miestelio gatvėvardžių)²¹.

Vietiški *Dubravų, Girionių, Kapitoniškių, Šlienavos* gatvėvardžiai žymi aplinkines vietas (ir pačią Šlienavą), bet nėra nuoroda į užlietą Nėmuno slėnį.

¹⁹ Plačiau apie (ne)užlietas vietas, tikslintą jų skaičių žr. Šidlauskas, 2024, p. 29–32; apie kiekvieną vietovę taip pat žr. Abromavičius, 2005, 2014, 2020a.

²⁰ Vertinant kiekybiškai, vietiškausių pavadinimų daugiau yra Šlienavoje, tačiau ir gatvių skaičius Šlienavoje didesnis (62).

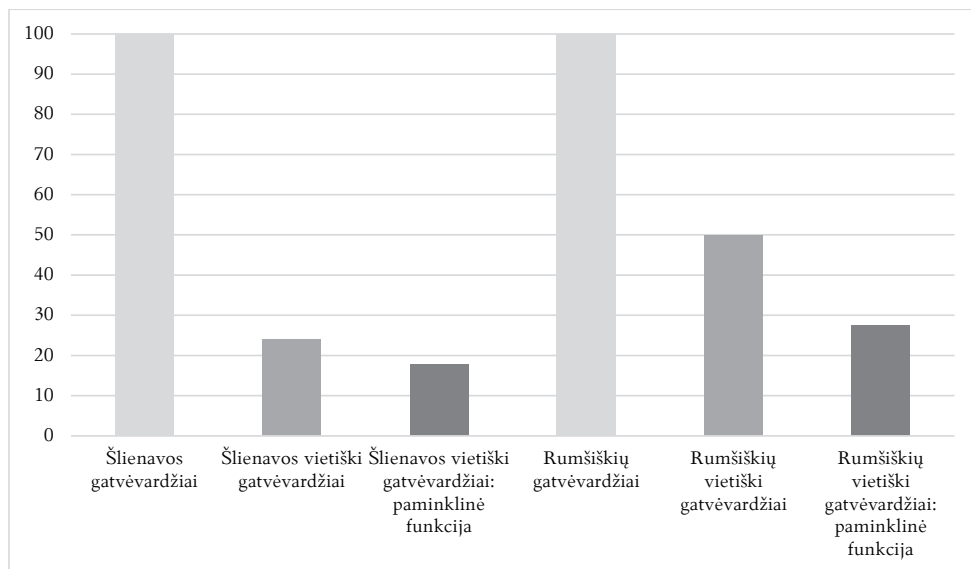
²¹ Kaip minėta įvade, Šlienavoje yra 62 gatvės, Rumiškėse – 40.

Abiejose vietovėse reikšmingą jų dalį sudaro vietinę tapatybę reprezentuojantys pavadinimai: (1) susiję su aplinkiniais, dabar gyvuojančiais kaimais ir (2) susiję su kaimais, išnykusiais dėl Kauno HE statybos. Pastarieji – išnykusių kaimų – pavadinimai, liudydami gatvėvardžių ryšį su senuoju vietiniu kraštovaizdžiu, atlieka kultūrinės atminties ir paminklinę funkcijas.

Vietišų geografinių objektų pavadinimų daugiau Rumšiškėse – net penktadalis miestelio gatvėvardžių. Abiejose vietovėse dauguma šių pavadinimų žymi Kauno mūrų istorijoje minimus vandens telkinius – tad irgi tampa paminkliniais kolektyvinės atminties ženklais.

Rumšiškių miestelis išsiskiria ir asmenvardiniais pavadinimais. Fiksuojamas ne vienas atvejis, kai gatvės pavadintos čia gyvenusių ar dirbusių garsių žmonių pavardėmis, o *J. Aisčio* vardo gatvė turi ir platesnę semantinę lauką – liudija poetinę slėnio nostalgiją.

Paminkline funkcija pasižymi (yra aiški nuoroda į Kauno mūrų istorinius aspektus) identišškai – po 11 – gatvėvardžių abiejose vietovėse, tačiau procentiškai jų daugiau Rumšiškėse, o tai rodo dešiniojo Kauno mūrų kranto miestelį šiuo kriterijumi esant reprezentatyvesnį. Šlienavoje įamžinimas gatvėvardžiais kiek nuosaikesnis (žr. 3 pav.)²².

3 pav. Šlienavos ir Rumšiškių (ne)vietišų gatvėvardžių procentinis pasiskirstymas

Nors tyrimas paremtas veidrodiniu principu – dvi vietovės analizuojamos kaip to paties istorinio proceso dalys, – akivaizdu, kad Rumšiškėse gatvėvardžiais perteikiama atmintis ryškesnė, o tai veikiausiai lemia ir miestelio, kaip *perkelto iš dugno*, kilmė. Čia

²² Šlienavoje sukurta kitokių formų *paminklų* (Įvade minėtas renginys „Pėdos marių dugne“, skulptūros mariose).

vietiškų-paminkliškų pavadinimų tankis rodo aktyvų siekį įamžinti vietinę istoriją – gatvėvardžiai tampa užlieto slėnio archyvinės tapatybės dalimi.

Atlikus analizę, kalbėtina ne vien apie formalią statistiką: gatvėvardžiai tampa priemone įtvirtinti vietos istorijos vertę, liudyti trauminę patirtį ir įgyvendinti vietos bendruomenės atminties politiką. Ši laikytina tęstine: keičiant gatvių pavadinimus ar kintant gatvių tinklui, būtų galima įamžinti ir daugiau užlietų kaimų.

Išvados

Gatvėvardžiai, kaip kalbinio kraštovaizdžio dalis, atlieka ne vien informacinę funkciją. Straipsnyje išgryninta simbolinė jų funkcija, kuri tampa terpe kitoms – vietinės tapatybės, kultūrinės (socialinės) atminties ir paminklinei.

Veidrodiniu principu palyginus dviejų vietovių, atspindinčių Kaūno HE statybos ir gyvenamųjų vietų užtvindymo istoriją – Šlienavos ir Rumšiškių, – gatvėvardžius, abiejose fiksuotas reikšmingas vietiškumo lygis. Dalis gatvių pavadinimų šiuo atveju žymi Kaūno HE statybų metu nukentėjusius kaimus, geografinius objektus. Tokie pavadinimai veikia kaip istorinės traumos atminimo ženklai, įamžinantys prarastą kraštovaizdį, bendruomenės gyvenimo lūžį.

Straipsnyje dėl savitos tiriamų vietovių istorijos buvo modifikuota kitų tyrėjų gatvėvardžių vertinimo metodika: gatvėvardžiai įgyja kitokią vertę nei aplinkiniuose kaimuose ar miesteliuose. Atsižvelgiant į laikotarpį iki gyventojų iškeldinimo ir po jo, tyrime atsispindi stiprus Kaūno marių dugno vietinės atminties kodas – gatvėvardžiai, įprasmindami kolektyvinius gyvenimo, istorinius lūžius, įgauna kultūrinės (socialinės) atminties ir paminklinę funkcijas. Šiais simboliniais paminklais kuriama vietinė tapatybė – įamžinta praeities reikšmė.

Vertinant kiekybinius duomenis, matyti Rumšiškių pranašumas: čia vietiškų pavadinimų proporcija siekia dvigubai daugiau nei Šlienavoje – 50 proc. Taigi iš Nėmuno slėnio perkeltas miestelis tampa gyvesne (kultūrinės) atminties terpe, kurioje pavadinimai funkcionuoja kaip kolektyvinės istorijos laikmena.

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad net ir kiekybinis vietiškumo vertinimas per simbolinę funkciją gali išgryninti aiškią istorinę, socialinę prasmę. Šie rezultatai gali būti reikšmingi renkant naujus gatvių pavadinimus, peržiūrint esamus ar siekiant sąmoningesnės atminties politikos (mažose) gyvenvietėse. Gatvėvardžiai tampa priemone formuoti vietos tapatybei ir skleisti istoriniam sąmoningumui.

Literatūra

Abromavičius, S., 2005. *Nuskendusio slėnio istorija* [The History of the Flooded Valley]. Kaunas: Naujasis lankas. [In Lithuanian].

Abromavičius, S., 2014. *Sugrįžimas į nuskendusį slėnį* [Return to the Flooded Valley]. Kaunas: Naujasis lankas. [In Lithuanian].

Abromavičius, S., 2020a. *Šventų giesmių giedojimas* [The Chanting of Sacred Hymns]. Kaunas: Naujasis lankas. [In Lithuanian].

Abromavičius, S., 2020b. Trys šventos senųjų Rumšiškių vietos [Three Sacred Sites of Old Rumšiškės]. *Alkas.lt*. Prieiga: <<https://alkas.lt/2020/04/29/s-abromavicius-try-sventos-senuju-rumsiskiu-vietos/>>. [Žiūr. 2025 07 27]. [In Lithuanian].

Ara – Rumšiškių gatvės. *Registru centro Adresų registras [Streets of Rumšiškės. Address Register of the Centre of Registers]*. Prieiga: <https://www.registrucentras.lt/adr/p/index.php?gyv_id=6469&p=1>. [Žiūr. 2025 07 27]. [In Lithuanian].

Arb – Šlienavos gatvės. *Registru centro Adresų registras [Streets of Šlienava. Address Register of the Centre of Registers]*. Prieiga: <https://www.registrucentras.lt/adr/p/index.php?gyv_id=7385>. [Žiūr. 2025 07 27]. [In Lithuanian].

Aistis, J., 1947. *Nemuno ilgesys [Longing for the Nemunas]*. Lietuvos pranciškonų leidinys Nr. 4 [Lithuanian Franciscan Publication No. 4]. [In Lithuanian].

Aistis, J., 1991. *Daina gaudyn ir įstabyn [A Song More Melancholic and Wondrous]*. Kaunas: Šviesa. [In Lithuanian].

Assmann, J., Czaplicka, J., 1995. Collective Memory and Cultural Identity. *New German Critique*, 65, p. 125–133. <https://doi.org/10.2307/488538>. Prieiga: <<https://www.jstor.org/stable/488538?origin=crossref>>. [Žiūr. 2025 09 05].

ASTD 2025 – *Vytauto Didžiojo vieškelis, vedantis į marių gelmes... [Vytautas the Great Road Leading into the Depths of the Lagoon...]*. Aukštaitijos saugomų teritorijų direkcijos Kauno marių regioninio parko grupė [Kaunas Lagoon Regional Park Group of the Aukštaitija Protected Areas Directorate]. Prieiga: <<https://kaunomarios.lt/2025/02/13/vytauto-didziojo-vieskelis-vedantis-i-mariu-gelmes/>>. [Žiūr. 2025 09 23]. [In Lithuanian].

Balkus, M., 2020. Kauno gatvėvardžiai 1918–1940 m. [Street Names of Kaunas, 1918–1940]. *Kauno istorijos metraštis [Kaunas History Yearbook]*, 18, p. 47–62. <https://doi.org/10.7220/2335-8734.18.3>. Prieiga: <https://www.academia.edu/44809229/Kauno_gatv%C4%97vard%C5%BEiai_1918_1940_m>. [Žiūr. 2025 07 21]. [In Lithuanian].

Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., Trumper-Hecht, N., 2008. Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: the case of Israel. In: *Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism*. Ed. D. Gorter. Multilingual Matters & Channel View Publications, p. 7–30. <https://doi.org/10.21832/9781853599170>. Prieiga: <https://www.academia.edu/61141438/Linguistic_Landscape_as_Symbolic_Construction_of_the_Public_Space_The_Case_of_Israel>. [Žiūr. 2025 09 15].

Buchstaller, I., Fabiszak, M., Alvanides, S., Brzezińska, A. W., Dobkiewicz, P., 2024. Commemorative city-texts: Spatio-temporal patterns in street names in Leipzig, East Germany and Poznań, Poland. *Language in Society*, 53 (2), April 2024, p. 291–320. <https://doi.org/10.1017/S0047404523000040>. Prieiga: <<https://www.cambridge.org/core/journals/language-in-society/article/commemorative-citytexts-spatiotemporal-patterns-in-street-names-in-leipzig-east-germany-and-poznan-poland/700D91D9E5C4099B9ABE7A30738984A6?>>. [Žiūr. 2025 09 24].

Daugirdaitė, S., 2003. Vaidotas Daunys. In: *Visuotinė lietuvių enciklopedija [Universal Lithuanian Encyclopedia]*, IV. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, p. 535. Prieiga: <<https://www.vle.lt/straipsnis/vaidotas-daunys/>> [Žiūr. 2025 09 12]. [In Lithuanian].

David, J., 2011. Commemorative Place Names – Their Specificity and Problems. *Names: A Journal of Onomastics*, 59 (4), p. 214–228. <https://doi.org/10.1179/002777311X13082331190074>. Prieiga: <<https://ans-names.pitt.edu/ans/article/view/1931?>>. [Žiūr. 2025 09 24].

David, J., 2013. Street Names: between ideology and cultural heritage. *Acta Onomastica*, LIV, p. 1–8. Prieiga: <https://www.researchgate.net/publication/291992795_Street_names_-_Between_ideology_and_cultural_heritage>. [Žiūr. 2025 09 16].

Durrer, V., Gilmore, A., Jancovich, L., Stevenson, D., 2023. Reflecting on Place and the Local. In: *Cultural Policy is Local*, p. 1–24. https://doi.org/10.1007/978-3-031-32312-6_1. Prieiga: <https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-32312-6_1>. [Žiūr. 2025 09 17].

Eddine, E. J., 2017. *Linguistic Landscape*. Study. Prieiga: <https://www.academia.edu/34372390/Linguistic_Landscape>. [Žiūr. 2025 06 27].

Gorter, D., 2013. Linguistic Landscapes in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics*, 33, March, p. 190–212. <https://doi.org/10.1017/S0267190513000020>.

GS 2021 – *Gyventojų surašymas. Oficialiosios statistikos portalas [Population Census. Official Statistics Portal]*. Prieiga: <<https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-ir-bustu-surasymai1>>. [Žiūr. 2025 07 01]. [In Lithuanian].

Kahle, D., Wickham, H., 2013. ggmap: Spatial Visualization with ggplot2. *The R Journal*, 5 (1), p. 144–161. <https://doi.org/10.32614/rj-2013-014>. Prieiga: <<https://vita.had.co.nz/papers/ggmap.pdf>>. [Žiūr. 2025 09 12].

Kaišiadorys 2024 – *Dėl gatvių pavadinimų pasikeitimo. Kaišiadorių rajono savivaldybė [On the Change of Street Names. Kaišiadorys District Municipality]*. Prieiga: <<https://kaišiadorys.lt/naujienos/21/del-gatviu-pavadinimu-pasikeitimo:17210>>. [Žiūr. 2026 01 03]. [In Lithuanian]. [In Lithuanian].

Klimkaitė, V., 1959. Iš dugno pakilę [Risen from the Bottom]. *Tarybinė moteris*, 8 (92), p. 9. [In Lithuanian]. [In Lithuanian].

Kubilius, V., 2001. Jonas Aistis. In: *Visuotinė lietuvių enciklopedija [Universal Lithuanian Encyclopedia]*, I. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, p. 204. Prieiga: <<https://www.vle.lt/straipsnis/jonas-aistis/>>. [Žiūr. 2025 09 12]. [In Lithuanian].

Landry, R., Bourhis, R. Y., 1997. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: an empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16 (1), p. 23–49. <https://doi.org/10.1177/0261927x970161002>. Prieiga: <https://www.researchgate.net/publication/247744019_Linguistic_Landscape_and_Ethnolinguistic_Vitality>. [Žiūr. 2025 06 27].

LEMU – *Lietuvos etnografijos muziejus [Lithuanian Museum of Ethnography]*. Prieiga: <https://lemu.lt/muziejus/ekspozicija/>. [Žiūr. 2024 07 25]. [In Lithuanian].

Levickaitė-Vaškevičienė, I., 2021. Atradimai archyve: iš Leonardo Algirdo Lekavičiaus užrašytos medžiagos [Discoveries in the Archive: Materials Recorded by Leonardas Algirdas Lekavičius]. *Lietuvos etnografijos muziejus [Lithuanian Museum of Ethnography]*. Prieiga: <<https://lemu.lt/atradimai-archyve-is-leonardo-algirdo-lekaviciaus-uzrasytos-medziagos/>>. [Žiūr. 2025 09 12]. [In Lithuanian].

„Lipantys iš vandens“ – mažasis skulptūrų parkas. *BĮ Kauno rajono Samylų kultūros centras [JV Kaunas District Samylai Cultural Center]*. Prieiga: <<https://samylukc.lt/veikla/projektai/lipantys-is-vandens-mazasis-skulpturu-parkas/>>. [Žiūr. 2025 08 14]. [In Lithuanian].

Mikšytė, R., 2002. Antanas Baranauskas. In: *Visuotinė Lietuvių enciklopedija [Universal Lithuanian Encyclopedia]*, II. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, p. 632–633. Prieiga: <<https://www.vle.lt/straipsnis/antanas-baranauskas/>>. [Žiūr. 2025 09 12]. [In Lithuanian].

Mikulėnienė, D., Bakšienė, R., Brazaitienė, L., Čepaitienė, A., Ivoška, D., Šidlauskas, Ž., 2023. *(Ne)atrasti Pakaunės turtai: kalbinis variantiškumas sociogeolingvistikos požiūriu. Kolektyvinė mokslo monografija [(Un)discovered treasures of Pakaunė: linguistic variability from a socio-geolinguistic perspective. Collective scientific monograph]*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. <https://doi.org/10.35321/e-pub.66>. pakaune-kalbinis-variantiskumas. Prieiga: <<https://lki.lt/wp-content/uploads/2024/02/Kolektyvine-monografija-Ne-atrasti-Pakaunes-turtai.pdf>>. [Žiūr. 2025 09 12]. [In Lithuanian].

Myszka, A., 2018. Commemorative Names of Streets – A Deliberation on Terminology. *Onomastica*, 62, p. 113–128. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.62.6>. Prieiga: <<https://onomastica.ijppan.pl/index.php/ONOM/article/view/28?>>. [Žiūr. 2025 09 19].

Mussatayeva, F., Yermagambetova, K. S., 2022. The Concept of “Places of Memory” by Pierre Nora: practices of commemoration. *Философия, мәдениеттану, саясаттану сериясы [Philosophy, Cultural Studies, Political Science Series]*, 2 (80), p. 92–101. <https://doi.org/10.26577/jpcp.2022.v80.i2.09>. Prieiga: <<https://bulletin-philopolit.kaznu.kz/index.php/1-pol/article/view/1381/1198>>. [Žiūr. 2025 09 19].

Nash, J., 2016. Is Linguistic Landscape Necessary? In: *Landscape Research*. Routledge, Taylor & Francis Group, p. 1–5. <https://doi.org/10.1080/01426397.2016.1152356>. Prieiga: <https://www.academia.edu/63818270/Is_linguistic_landscape_necessary>. [Žiūr. 2025 07 01].

Pėdos marių dugne [Footprints on the Bottom of the Lagoon]. *BJ Kauno rajono Samylų kultūros centras [JV Kaunas District Samylai Cultural Center]*. Prieiga: <<https://samylukc.lt/?s=p%C4%97dos+mari%C5%B3+dugne>>. [Žiūr. 2025 08 14]. [In Lithuanian].

Purschke, Ch., 2021. Cultural Representation in Luxembourgish Street Naming Practices. *Linguistics Vanguard*, 7 (s5). Walter de Gruyter GmbH. <https://doi.org/10.1515/lingvan-2021-0003>. Prieiga: <<https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/lingvan-2021-0003/html>>. [Žiūr. 2025 09 04].

Rimantienė, R., 1980. Akmens ir žalvario amžiaus paminklai [Monuments of the Stone and Bronze Ages]. In: *Kauno marios [Kaunas Lagoon]*. Vilnius: Mokslas, p. 12–17. [In Lithuanian].

Stiperski, Z., Lorber, L., Heršak, E., Ptáček, P., 2011. Identity through Urban Nomenclature: eight Central European cities. *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 111 (2), p. 181–194. <https://doi.org/10.1080/00167223.2011.10669532>. Prieiga: <https://www.researchgate.net/publication/275205025_Identity_through_Urban_Nomenclature_Eight_Central_European_Cities>. [Žiūr. 2025 09 23].

Stonkuvienė, I., 2013. *Augti Lietuvoje: ugdymo kaip inkultūrizacijos eskizai [Growing Up in Lithuania: Sketches of Education as Enculturation]*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. [In Lithuanian].

Suslavičienė, R., 2023. Rumšiškės: vietoje Petro Cvirkos – Barboros Radvilaitės gatvė? [Rumšiškės: Petras Cvirka Street Proposed to Be Barbora Radvilaitė Street?]. *Kaišiadorių aidai*, sausio 17, p. 1–2. Prieiga: <<http://www.kaisiadoriuidai.lt/content/view/2335/51/>>. [Žiūr. 2025 09 23]. [In Lithuanian].

Šidlauskas, Ž., 2021. Rekonstrukciniai Kauno marių dugno tarminio ploto aspektai [The Boundaries of Traditional Subdialects: the Reconstructed Dialectal Area of the Villages Buried under the Kaunas Reservoir]. In: *Lietuvių dialektologijos profiliai: XXI amžiaus pradžios regioniniai variantai, jų santykiai ir perspektyvos [The Profiles of (Lithuanian) Dialectology: Regional Variants in the 21st Century, Their Interaction and Prospects]*. Kolektyvinė mokslo studija [Collective scientific study]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, p. 37–57. Prieiga: <<http://lki.lt/wp-content/uploads/2022/01/Lietuviu-dialektologijos-profiliai-1.pdf>>. [Žiūr. 2023 12 07]. [In Lithuanian].

Šidlauskas, Ž., 2023. Priedzūkio tarminių ypatybių rekonstrukcija horizontaliajame ir vertikaliajame kontinuume: Kauno marių dugno atvejis [The Reconstruction of the Priedzūkis Dialectal Features in Horizontal and Vertical Continuum: the Case of the Bottom of the Kaunas Lagoon]. *Acta Linguistica Lithuanica*, 89, p. 211–235. <https://doi.org/10.35321/all89-10>. Prieiga: <<https://journals.lki.lt/actalinguisticalithuanica/article/view/2285/2356>>. [Žiūr. 2023 12 27]. [In Lithuanian].

Šidlauskas, Ž., 2024. *Kauno marių užtvindytų gyvenviečių vietinio kalbinio varianto rekonstrukcija ir dabartinė vartoseną [Reconstruction of the Local Language Variant of the Settlements Flooded by the Kaunas Lagoon and Its Current Usage]*. Daktaro disertacija [Doctoral dissertation]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. [In Lithuanian].

Tamm, M., 2013. Beyond History and Memory: New Perspectives in Memory Studies. *History Compass*, 11 (6), p. 458–473. <https://doi.org/10.1111/hic3.12050>. Prieiga: <https://www.researchgate.net/publication/264227443_Beyond_History_and_Memory_New_Perspectives_in_Memory_Studies>. [Žiūr. 2025 09 07].

Vanagas, A., 1980. Išnykę vietovardžiai [Disappeared Toponyms]. In: *Kauno marios [Kaunas Lagoon]*. Vilnius: Mokslas, p. 83–86. [In Lithuanian].

Vanagas, A., 2004. *Lietuvos miestų vardai [Names of Lithuanian Cities]*. Antrasis leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. [In Lithuanian].

Zalatorius, A., 2003. Jonas Biliūnas. In: *Visuotinė lietuvių enciklopedija [Universal Lithuanian Encyclopedia]*, III. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, p. 187. Prieiga: <<https://www.vle.lt/straipsnis/jonas-biliunas/>>. [Žiūr. 2025 09 17]. [In Lithuanian].

Zhang, H., 2020. Street Naming and Name Preserving in Urbanization: a cultural memory perspective. *World Journal of Social Sciences and Humanities*, 2020, 6 (3), p. 81–84. <https://doi.org/10.12691/wjssh-6-3-3>. Prieiga: <<https://pubs.sciepub.com/wjssh/6/3/3/index.html>>. [Žiūr. 2025 09 04].

Zhang, T., 2024. Linguistic Landscape as a Way to Construct Multiple Identities in the Context of Globalization: the case of an ancient town in China. *Social Semiotics*, p. 1–21. <https://doi.org/10.1080/10350330.2024.2405511>. Prieiga: <<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/10350330.2024.2405511?needAccess=true>>. [Žiūr. 2025 09 05].